सभाबाट पारित मिति : २०७६।०५।२२

प्राङ्गारिक कृषिसम्बन्धी व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना : गुणस्तरीय कृषिजन्य वस्तुको उपभोगमार्फत् नागरिकको संविधानप्रदत्त मौलिक हकलाई व्यवस्थित ढङ्गले उपयोग गर्न, मानव स्वास्थ्य तथा पर्यावरणीय सन्तुलन कायम राख्दै प्राङ्गारिक खाद्यवस्तुको संरक्षण, उत्पादन, बिक्री वितरण र प्रवर्धनमा टेवा पुऱ्याउन कृषि भूमिको उर्बरा शक्ति तथा उत्पादन क्षमतालाई दिगो राख्न आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

कर्णाली प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** :(१) यस ऐनको नाम "कर्णाली प्रदेश प्राङ्गारिक कृषि ऐन, २०७६" रहेको छ।

(२) यो ऐन कर्णाली प्रदेश सरकारद्वारा प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ।

(३) यो ऐन कर्णाली प्रदेशभर लागू हुनेछ।

२. **परिभाषा** : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

(क) "प्राङ्गारिक (अर्गानिक) कृषि" भन्नाले रसायन, रसायनमा आधारित विषादी, हर्मोन, नगल्ने प्लाष्टिक तथा रसायनमा आधारित औषधिहरूको प्रयोग नगरी स्थानीय विशेषतामा आधारित दिगो कृषिका मापदण्ड अपनाई गरिएको कृषि वा कृषिजन्य उत्पादनलाई सम्झनुपर्छ र सो शब्दले पशुपंक्षी पालन तथा वनजन्य खानेकुरा र औषधिजन्य जडीबुटी उत्पादनको एकीकृत प्रणालीलाई समेत जनाउँदछ।

(ख) "मन्त्रालय" भन्नाले भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय सम्झनुपर्छ।

(ग) "निर्देशक समिति" भन्नाले ऐनको दफा ११ बमोजिम गठन भएको प्राङ्गारिक कृषि निर्देशक समिति सम्झनुपर्छ।

(घ) "प्रमाणीकरण" भन्नाले तोकिएको वैज्ञानिक प्रक्रिया अपनाई कुनै कृषि, वन तथा पशुपंक्षीजन्य उपजको निर्धारित गुणस्तर कायम गर्नको लागि पूरा गर्नुपर्ने शर्तहरू पूरा भएको सुनिश्चितताको लागि दिइने आधिकारिक प्रमाणपत्र वा मान्यतालाई सम्झनुपर्छ।

(ङ) "प्रमाणीकरण निकाय" भन्नाले तोकिएको वैज्ञानिक मापदण्डअनुसार उत्पादन, प्रशोधन, प्याकेजिङ्ग, भण्डारण, ढुवानी र लेबलिङ्ग सुनिश्चित गर्ने निकायलाई सम्झनुपर्छ।

(च) "मापदण्ड" भन्नाले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मान्यताबमोजिम तयार गरिएको प्राङ्गारिक कृषिका आधार सम्झनुपर्छ।

(छ) "खाद्य योगशील (फुड एडिटिभ)" भन्नाले खाद्य वस्तुको गुणस्तर (पोषण तत्त्व, बास्ना, स्वाद, एकरूपता, भण्डारण क्षमता र आकर्षण) बढाउन प्रयोग गरिने खाद्य वस्तुको पूरक सम्झनुपर्छ।

(ज) "प्रतिबन्धित वस्तु" भन्नाले प्राङ्गारिक (अर्गानिक) उत्पादन, भण्डारण, प्रशोधन तथा वितरण प्रक्रियामा प्रयोग गर्न आधिकारिक निकायले प्रतिबन्ध लगाएको वस्तु सम्झनुपर्छ।

(झ) "सूचक-पत्र (लेबलिङ्ग)" भन्नाले सार्वजनिक जानकारी तथा बिक्री प्रवर्धन गर्ने उद्देश्यले लेखिएको वा प्रिन्ट गरी उत्पादित वा प्रशोधित वस्तुमा लगाइएको छाप वा पुर्जा वा विवरणलाई सम्झनुपर्छ।

(ञ) "प्रमाणीकरण चिन्ह" भन्नाले प्रमाणीकरण निकायले तय गरेको शर्तहरू पूरा गरेको भनी प्रमाणीकरणको लागि दिइने सङ्केत, चिन्ह वा प्रतीकलाई सम्झनुपर्छ।

(ट) "साझेदार निकाय" भन्नाले प्राङ्गारिक (अर्गानिक) कृषि विकासको लागि आर्थिक तथा प्राविधिक रुपमा सहयोग गर्ने सरकारी, गैरसरकारी, सहकारी, सामुदायिक र निजी कम्पनीसमेतलाई सम्झनुपर्छ ।

(ठ) "आनुवांशिक संशोधित गुण" भन्नाले आनुवांशिक प्रविधि प्रयोग गरी सविन्यास गरिएको गुणलाई सम्झनुपर्छ ।

(ड) "प्राङ्गारिक (अर्गानिक) कृषि अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र" भन्नाले दफा १४ बमोजिमको केन्द्र सम्झनुपर्छ ।

(ढ) "प्रयोगशाला" भन्नाले दफा २० बमोजिम स्थापना भएको प्रयोगशाला सम्झनुपर्छ ।

(ण) "रैथाने बाली" भन्नाले परम्परादेखि स्थानीयरूपमा उत्पादन भएको र सम्बन्धित स्थानमा मात्र उत्पादन हुने बाली सम्झनुपर्छ ।

(त) "तोकिएको" वा "तोकिएबमोजिम" भन्नाले यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिएबमोजिम सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद - २

भू-उपयोग तथा प्राङ्गारिक कृषि वस्तुको मापदण्ड

३. **भू-उपयोगसम्बन्धी व्यवस्था:** (१) प्रदेश सरकारको स्वीकृतिमा मन्त्रालयले कृषियोग्य जमिनको वर्गीकरण गरी जैविक क्षेत्रको पहिचान र भू-उपयोग योजना तयार गर्नेछ ।

(२) प्राङ्गारिक उत्पादनलाई संरक्षण र सम्वर्धन गर्नको लागि देहायका कामहरू गर्न प्रतिबन्ध लगाउन सक्नेछः

(क) जुन प्रयोजनको लागि भूमिको वर्गीकरण गरिएको हो, सोही प्रयोजनको लागि मात्र प्रयोग गर्नुपर्ने,

(ख) भूमिको उत्पादकत्वमा असर पर्ने गरी प्राकृतिक स्वरूप परिवर्तन गर्न नपाइने,

(ग) जग्गाको खण्डीकरण गर्न नपाइने ।

४. **प्राङ्गारिक कृषि उपजमा विषादीको प्रयोग गर्न नहुने:** प्राङ्गारिक कृषि उपजमा कुनै किसिमको रसायनिक वा हानिकारक जैविक विषादी प्रयोग गर्नु हुँदैन ।

५. **प्राङ्गारिक कृषिका मापदण्ड तोक्न सक्ने:** प्राङ्गारिक कृषि उत्पादनका लागि भू-उपयोग, कृषि, बिउबिजन, चरन, घाँस, जैविकी, दानालगायत अन्य उत्पादन सामग्री, कृषि उपजको बजारीकरण, प्याकेजिङ्ग, भण्डारण, प्रशोधन, लेबलिङ्ग तथा गुणस्तर नियन्त्रणसम्बन्धी मापदण्ड तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ३

प्राङ्गारिक कृषिको प्रवर्धन

६. **प्राङ्गारिक कृषिको व्यावसायीकरण, विविधिकरण र बजारीकरण:** (१) प्राङ्गारिक कृषिलाई व्यवस्थित तवरले सञ्चालन गर्ने प्रयोजनको लागि देहायबमोजिमको व्यवस्था गरिनेछः-

(क) प्राङ्गारिक कृषिको लागि आवश्यक पर्ने प्रदेश नीति तथा योजना तयार गर्ने,

(ख) सहकारी, सामुदायिक, निजी क्षेत्रसमेतको सहभागितामा उत्पादित प्राङ्गारिक कृषि वस्तुको ब्राण्ड प्रवर्धन गर्दै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा बजारीकरण गर्ने,

(ग) कृषि भूमिको उर्बरा शक्ति र बाली उत्पादन क्षमताको आधारमा विशिष्टीकृत प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन क्षेत्रलाई वर्गीकरण गर्ने,

(घ) उन्नत र गुणस्तरीय प्राङ्गारिक बिउबिजन उत्पादन प्रवर्धन र प्रसार गर्ने,

(ङ) कृषि जैविक विविधताको दिगो उपयोगका लागि एकीकृत खेती प्रणालीमा आधारित प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहन गर्ने,

(च) प्राङ्गारिक कृषिको लागि बीमा तथा सर्वसुलभ कर्जा प्रवाह गर्ने,

(छ) प्राङ्गारिक मल, बिउ र विषादीसम्बन्धी उद्यम सञ्चालन गर्न पूँजीगत अनुदान उपलब्ध गराउने,

(ज) प्राङ्गारिक कृषि वस्तुहरूको उत्पादन र भण्डारणका लागि सङ्कलन केन्द्रहरूको पूर्वाधार निर्माण एवम् विस्तार गर्ने,

(झ) प्राङ्गारिक कृषि खेतीको नीति तथा योजनाको कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा नियमन गर्ने,

(ञ) तोकिएबमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(२) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डका आधारमा प्राङ्गारिक कृषिको मापदण्ड निर्धारण गरिनेछ ।

(३) प्रदेशभित्र आयातित खाद्यान्न, पशुजन्य उत्पादन, कृषिजन्य उत्पादन सामग्री, रसायन तथा रसायनमा आधारित विषादी नियन्त्रणसम्बन्धी आवश्यक कामकारबाही गर्दा सङ्घीय तथा स्थानीय तहसँग समन्वयमा गरिनेछ ।

७. **<u>सङ्घीय तथा स्थानीय तह र अन्य निकायसँगको समन्वय तथा सहकार्य:</u>** (१) प्राङ्गारिक कृषि प्रवर्धनको लागि सङ्घीय सरकार, स्थानीय तह र साझेदार निकायसँग आवश्यकताअनुसार समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समन्वय, सहकार्य र साझेदारीको प्रक्रिया तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

८. **<u>प्राङ्गारिक कृषि क्षेत्र पहिचान र नक्साङ्कन गर्न सकिने:</u>** (१) स्थानीय विशेषताका आधारमा प्राङ्गारिक कृषि क्षेत्रको पहिचान तथा नक्साङ्कन गरी सो ठाउँलाई वस्तु विशेष प्राङ्गारिक पकेट क्षेत्रको रूपमा घोषणा गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कार्य स्थानीय तहसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा गरिनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम घोषणा भएको क्षेत्रबाट तोकिएबमोजिमको दुरीसम्म रसायनमा आधारित कृषि उत्पादन गर्न र अन्य उद्योग, कलकारखाना सञ्चालन गर्न प्रतिबन्ध लगाउन सकिनेछ ।

९. **<u>प्राङ्गारिक कृषि उपजको प्रवर्धन गरिने:</u>** (१) प्राङ्गारिक कृषिजन्य उपजको प्रवर्धन तोकिएबमोजिम गरिनेछ ।

(२) प्रमाणीकरण नभएका तथा रूपान्तरणको अवधिमा रहेका प्राङ्गारिक कृषि वस्तुको हकमा आवश्यकताअनुसार कार्यविधि बनाई प्रवर्धन गरिनेछ ।

१०. **<u>बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण:</u>** यस ऐन बमोजिम प्राङ्गारिक कृषिको प्रवर्धन गर्दा रैथाने बाली संरक्षण र जर्मप्लाज्म संरक्षण, स्थानीय प्राविधिक ज्ञान, बौद्धिक सम्पत्ति र कृषकको अधिकारसमेतको संरक्षण हुने गरी गरिनेछ ।

परिच्छेद - ४

<u>समितिसम्बन्धी व्यवस्था</u>

११. **<u>प्राङ्गारिक (अर्गानिक) कृषि निर्देशक समितिको</u>** गठन: (१) प्राङ्गारिक कृषिलाई विकास र विस्तार गर्ने विषयमा नीति तथा कार्यक्रम निर्माण, प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा मार्गनिर्देशन गर्न एक प्राङ्गारिक कृषि निर्देशक समितिको गठन गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा देहाय बमोजिमका सदस्यहरू रहने छन्:

(क)	मन्त्री, मन्त्रालय	- अध्यक्ष
(ख)	सदस्य, कर्णाली प्रदेश योजना आयोग (कृषि हेर्ने)	- सदस्य
(ग)	सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	- सदस्य
(घ)	एक जना महिलासहित दुई जना कृषक प्रतिनिधि	- सदस्य
(ङ)	कृषि विज्ञ एक जना	- सदस्य
(च)	सचिव, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	- सदस्य-सचिव

(३) खण्ड (घ) र (ङ) बमोजिमका सदस्यहरूको नियुक्ति मन्त्रालयले तोकेबमोजिम हुनेछ । यसरी नियुक्त सदस्यहरूको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ ।

(४) समितिले आवश्यक ठानेमा बैठकमा उपयुक्त व्यक्ति वा विशेषज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

१२. **निर्देशक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारः** समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः-

(क) प्राङ्गारिक कृषिको लागि आवश्यक पर्ने नीति तथा योजना तयार गर्ने तथा प्राङ्गारिक कृषिजन्य वस्तुको उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरण प्रवर्धन गर्न प्राङ्गारिक कृषि कार्यकारी समितिलाई मार्गदर्शन तथा निर्देशन दिने,

(ख) प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन, प्रवर्धन र बजारीकरणको लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने,

(ग) प्राङ्गारिक कृषि कार्यक्रम कार्यान्वयनमा आइपरेका नीतिगत समस्या समाधान गर्ने,

(घ) अन्तर निकाय समन्वयको लागि आवश्यक व्यवस्था तथा सहजीकरण गर्ने,

(ङ) प्राङ्गारिक कृषिसम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान तथा विकास क्षेत्रको प्राथमिकता तथा कार्यक्षेत्र हेरफेर गर्ने,

(च) कृषि प्रवर्धनको लागि सञ्चालित आयोजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन, मूल्याङ्कन र समिक्षाको व्यवस्था गर्ने, प्राङ्गारिक कर्णाली प्रदेश निर्माणको लागि अल्पकालीन, मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन योजना निर्माणको लागि सुझाव दिने,

(छ) तोकिएबमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१३. **निर्देशक समितिको बैठक र निर्णयः** (१) समितिको बैठक आवश्यकताअनुसार बस्नेछ ।

(२) समितिको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(३) बैठकसम्बन्धी अन्य कार्यविधि तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-५
प्राङ्गारिक कृषि कार्यक्रम कार्यान्वयन

१४. **प्राङ्गारिक कृषि अनुसन्धान तथा विकास केन्द्रको स्थापनाः** (१) प्राङ्गारिक कृषिसम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान तथा विकासको लागि मन्त्रालय मातहत कर्णाली प्रदेश प्राङ्गारिक कृषि अनुसन्धान तथा विकास केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।

(२) प्राङ्गारिक कृषि अनुसन्धान केन्द्रको सङ्गठन संरचना, दरबन्दी र कार्यादेश तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम स्थापना हुने केन्द्रले सङ्घीय सरकार र स्थानीय तहसँग समन्वय गरी काम गर्नेछ ।

१५. **प्राङ्गारिक कृषि प्रमाणीकरण निकायसम्बन्धी व्यवस्थाः** प्राङ्गारिक कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उपजको प्रमाणीकरण, प्राङ्गारिक कृषिका मापदण्ड र प्रक्रियाको नियमन गर्न प्राङ्गारिक वस्तुको प्रमाणीकरण गर्न, प्राङ्गारिक कृषि वस्तुको प्रमाणीकरण गर्ने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था, कम्पनी वा निजी क्षेत्रलाई मान्यता र इजाजत प्रदान गर्नको लागि प्राङ्गारिक प्रमाणीकरण इकाइको व्यवस्था गरिनेछ ।

१६. **प्राङ्गारिक वस्तुको प्रमाणीकरण गराई सङ्केत, छाप/चिन्ह वा लोगो लिनुपर्नेः** (१) प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन गर्ने सरकारी, सहकारी, सामुदायिक, कृषक समूह तथा निजी फर्महरूले प्रमाणीकरण भएको मान्यता प्राप्त प्रमाणपत्र, छाप, चिन्ह वा प्रतीक चिन्ह (लोगो) लिएर मात्र आफ्नो व्यवसाय सञ्चालन गर्नुपर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रमाणीकरण गर्ने निकायको प्रमाणीकरण प्रक्रिया **तोकिएबमोजिम** हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम प्रमाणीकरण भएको फर्म, कृषक, समूह तथा सहकारीले प्रत्येक वर्ष तोकिएबमोजिम नवीकरण गर्नुपर्नेछ ।

१७. **प्राङ्गारिक कृषि प्रमाणीकरण निकायको काम, कर्तव्य र अधिकारः** प्राङ्गारिक कृषि प्रमाणीकरण निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः

(क) प्राङ्गारिक कृषिको मापदण्ड तथा स्तर निर्धारण गर्ने,

(ख) प्राङ्गारिक कृषि उपजको मापदण्ड जाँच गरी स्तर पुगेका उपजहरूलाई प्रदेश सरकारले प्रमाणपत्र, छाप, चिन्ह वा प्रतीक चिन्ह (लोगो) प्रदान गर्ने,

(ग) कुनै कृषि उपजको बजारीकरणको सुनिश्चिततासहित प्रमाणीकरण गर्न चाहने कुनै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्था वा निजी कम्पनीहरूलाई प्रमाणीकरण मान्यता दिन सक्नेछ,

(घ) प्राङ्गारिक कृषिको मापदण्ड प्रमाणीकरण प्रक्रिया पूरा गरेका कृषक, कृषक समूह, सहकारी, आपूर्तिकर्ता, निजी फर्म तथा प्राङ्गारिक क्षेत्रको प्रमाणीकरण गरी प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने,

(ङ) प्राङ्गारिक कृषि उपज उत्पादक, व्यवसायी तथा सञ्चालकहरू सूचीकृत गर्ने,

(च) अन्तर्राष्ट्रिय प्राङ्गारिक प्रमाणीकरण गर्ने निकायहरूसँग सहकार्य र समन्वय गरी समय सापेक्ष प्राङ्गारिक कृषिको मापदण्ड अद्यावधिक गर्ने,

(छ) तोकिएबमोजिमका अन्य काम गर्ने ।

१८. **प्राङ्गारिक कृषि निरीक्षकसम्बन्धी व्यवस्था:** यस ऐनको प्रयोजनको लागि आवश्यकताअनुसार तोकिएबमोजिमको योग्यता पुगेका कृषि प्राविधिक वा निरीक्षकहरूमध्येबाट प्राङ्गारिक कृषि निरीक्षकहरू तोक्न सकिनेछ ।

१९. **प्राङ्गारिक कृषि निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार:** प्राङ्गारिक कृषि निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:

(क) तोकिएको मापदण्डबमोजिम उत्पादकले काम गरे वा नगरेको निरीक्षण गर्ने,

(ख) उत्पादनस्थल निरीक्षण गरी कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादनका लागि अवलम्बन गरिएका विधि, प्रक्रिया तथा प्रयोग गरिएका सामग्रीहरूको अवलोकन तथा मूल्याङ्कन गर्ने,

(ग) प्राप्त हुन आएका उजुरीहरूउपर अनुसन्धान तथा कारबाहीको लागि सिफारिस गर्ने,

(घ) उत्पादकहरूलाई समयसमयमा क्षमता विकाससम्बन्धी ज्ञान र सीपको जानकारी गराउने,

(ङ) तोकिएबमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

२०. **प्राङ्गारिक कृषि उपज गुणस्तर परीक्षण तथा प्रमाणीकरण प्रयोगशाला स्थापना:** (१) प्राङ्गारिक कृषि उपजको गुणस्तर परीक्षण गर्नको लागि अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डबमोजिमको बहुउपयोगी प्रयोगशाला स्थापना गरिनेछ ।

(२) हाल कायम रहेका मल तथा माटो परीक्षण प्रयोगशाला, बाली संरक्षण प्रयोगशाला, बिउबिजन प्रयोगशालाहरूलाई जैविक मल, बिउ, विषादी उत्पादन तथा गुणस्तर नियन्त्रणका लागि स्तरोन्नति र रूपान्तरण गरिनेछ ।

परिच्छेद - ६

कसूर, सजाय तथा पुनरावेदनसम्बन्धी व्यवस्था

२१. **प्राङ्गारिक कृषिसम्बन्धी कसूरजन्य कार्य:** कसैले देहायबमोजिमको काम गरेमा यस ऐनअन्तर्गत कसूर गरेको मानिने छ:

(क) प्राङ्गारिक कृषि उपजमा विषादी प्रयोग गरेमा,

(ख) प्राङ्गारिक कृषि वस्तुमा रसायन वा रासायनिक पदार्थको मिसावट गरेमा,

(ग) प्राङ्गारिक कृषि वस्तुमा अन्य पदार्थ वा वस्तु मिसावट गरेमा,

(घ) अनुमति नलिई प्रयोगशाला सञ्चालन गरेमा र नवीकरण नगरी सञ्चालन गरेमा,

(ङ) गैर प्राङ्गारिक वस्तुलाई प्राङ्गारिक भनी उत्पादन वा बिक्री वितरण गरेमा ।

२२. **मुद्दाको अनुसन्धान तथा दायरी:** (१) यस ऐनअन्तर्गतको मुद्दाको अनुसन्धान दफा १८ बमोजिमको प्रदेश सरकार वा तोकिएको निकायले गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको मुद्दाको अनुसन्धान गर्दा उजुरी प्राप्त भएको मितिले ३५ दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालत समक्ष मुद्दा दायर गर्नुपर्नेछ ।

२३. **सजाय:** यस ऐनको दफा २१ बमोजिम काम कारबाही गर्ने गराउनेलाई कसूरको मात्रा हेरी प्रचलित कानूनबमोजिम सजाय हुनेछ ।

२४. **पुनरावेदन**: मुद्दा हेर्ने अधिकारीले गरेको जरिवानासम्बन्धी निर्णयमा चित्त नबुझ्ने पक्षले त्यस्तो निर्णय भएको मितिले पैंतीस दिनभित्र माथिल्लो निकायमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

२५. **क्षतिपूर्ति:** (१) यस ऐनअन्तर्गतको कुनै कसूर गरेको कारणबाट कसैलाई कुनै प्रकारको हानिनोक्सानी हुन गएमा त्यस्तो हानिनोक्सानीको क्षतिपूर्ति भराई पाउन मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिइने क्षतिपूर्तिसम्बन्धी मापदण्ड तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ७

विविध

२६. **अधिकार प्रत्यायोजन**: यस ऐनबमोजिम समितिलाई प्राप्त अधिकारमध्ये आवश्यकताअनुसार केही अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

२७. **सहयोग लिन सक्ने:** (१) समितिले आफ्नो कार्य सम्पादन गर्ने सम्बन्धमा कुनै निकाय वा संस्थासँग सहयोग लिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितिले सहयोग माग गरेमा सम्बन्धित निकाय वा संस्थाले त्यस्तो सहयोग दिनुपर्नेछ ।

२८. **नियम बनाउने अधिकार**: प्रदेश सरकारले यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

२९. **बचाउ:** यस ऐनको विषयसँग सम्बन्धित प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम यस प्रदेशभित्र भए गरेका कार्यहरू यसै ऐनबमोजिम भएको मानिनेछ ।

कर्णाली प्रदेश सभाको सम्वत् २०७६ साल भदौ २२ गते बसेको बैठकद्वारा पारित यो विधेयक नेपालको संविधानको धारा २०१ (१) बमोजिम प्रमाणित गर्दछु ।

....

राज बहादुर शाही

सभामुख

कर्णाली प्रदेश

प्रदेश सभा सचिवालय कर्णाली प्रदेश